

Народна Библиотека

СР Србије

195/51

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

Zenski Pokret

Organ Alijanse ženskih pokreta u Kraljevini Jugoslaviji

Vlasnik za A.Ž.P.

Milica Dedijer, Beograd Čika Ljubina 9.

Urednici:

Alojzija Štebi, Beograd Mletačka ul. 8.
Telefon 26-158. — Darinka Stojanović,
Beograd, Njegoševa 23. Telefon 25-131.

BEOGRAD

Januar 1933

God. XIV

Broj 1

Administracija:

Knez Mihailova ulica broj 46-1 Beograd.

Broj poštanskog čekovnog računa 53-191

Izlazi svakog 15 u mesecu. Pretplata za

godinu: Din. 36.— za Jugoslaviju; Din.

50.— za inostranstvo ili 15.— franaka.

SADRŽAJ:

Članci:	Strana
Konferencija Internacionalne alijanse za žensko pravo glasa u Marseillu	2
Internationalna konferenca „Open Door“	3
Godišnja skupština Ženskoga pokreta u Zagrebu	4
Rad Ženskih pokreta	7
Savremene misli o staroj knjizi . . . . . Dr. S. Antunović-Mikačić	8
Nemoralni uslovi za rad	13
Feljton:	
O stogodišnjici Ilirskog pokreta . . . . . J. B.	14
Književnost: „Vardar“, kalendar za 1933	16
Beleške:	
Upravni odbor Ženskoga pokreta u Zagrebu. — Odgovor gospodina Mi- nistra prosvete. — Francuske feminističke organizacije. — Nagrada Severine.	

*Vrijeme je majstorsko rešeto
Prečistiće ono ove stvari*

P. P. Njegoš

Konferencija Internacionalne alijanse za žensko pravo glasa u Marseillu

Pošto Internacionalna alijansa za žensko pravo glasa nije održala lanjske godine svoj kongres, ona će od 18 do 22 marta t. g. imati širu konferenciju u Marseillu. Internacionalna alijansa nalazi se već duže vremena u teškom položaju, pa je stoga ova konferencija od naročite važnosti. Dva pitanja biće pre svega iznesena: program Alijanse i njen finansijski položaj.

Da bi revizija programa dala što bolji rezultat, Alijansa je uputila svima učlanjenim organizacijama upitnik, po kome treba organizacije da iskažu svoje mišljenje i predloge. Alijansa ženskih pokreta poslala je taj upitnik svima Pokretima u našoj zemlji, a njihove odgovore dostaviće birou Internacionalne alijanse.

Upitnik obuhvata sledeće tačke:

1. Pravo glasa: koje metode bi bile najpodesnije da dobiju žene u zemljama bez prava glasa to pravo?

2. Komisije: da li je potrebno da zadrži Alijansa sve svoje komisije?

3. Fuzija sa drugim internacionalnim organizacijama i jedinstven list za sve internacionalne organizacije.

4. Finansije.

Konferencija počinje 18 marta u 10 časova

sednicom uprave. Po podne je zajednička sednica uprave sa predsednicama učlanjenih organizacija. 19 marta daće predsednica Alijanse izveštaj i zatim će biti podnet opširan izveštaj o situaciji na osnovi dobivenih odgovora na upitnik. Posle toga sledi izveštaj o radu Alijanse u pogledu prava glasa, jednakosti morala, ekonomskoj ravno-

pravnosti, gradanskoj ravnopravnosti, miru i odnosima sa Društvom naroda. Istoga dana u 5 časova po podne biće javan miting za žensko pravo glasa. Na sednici od 20 marta raspravljat će se o finansijskom položaju Alijanse i o saradnji sa ostalim internacionalnim organizacijama. U 5 časova po podne biće polu javna skupština

sa referatom o jednakosti morala i ženskoj policiji. U večer je javan miting o pitanju trgovine belim robljem. 21 marta biće zajednička sednica uprave sa predsednicama, na kojoj će se diskutovati o programu i budžetu. Po podne u 5 časova održat će se polu javan miting o pitanju sadašnjeg ekonomskog stanja obzirom na žene. U večer će biti sednice komisija. 22 marta biće završna sednica i u večer je javan miting za mir.

15, 16, 17, 23, 24, 25 i 26 marta održat će se javni zborovi u Montpellieru, Nimesu, Avignonu, Toulonu i Nici.

*
*
*

Alijansa ženskih pokreta dobila je do sada odgovor na upitnik od Ženskoga pokreta u Ljubljani i Beogradu. Pošto smatramo da će odgovori naših organizacija interesovati i naše čitaoce objavićemo sve odgovore u listu:

Ženski Pokret u Ljubljani predlaže:

1.) Pravo glasa: Internacionalna alijansa da se obrati svima vladama država, gde žene nemaju pravo glasa, sa peticijama i traži pravo glasa.

2.) Komisije: Pošto su pitanja kojima se bave komisije Alijanse bitne tačke feminističkog programa, treba da ostanu nepromenjene.

G-đa Dr. Alma Sodnik

privatni docent za istoriju filozofije na univerzitetu u Ljubljani

3.) Fuzija i saradnja: U praksi se pokazalo da je rasparčavanje na mnoge internacionalne organizacije štetno, i kadgod se htelo postići nešto, morale su internacionalne organizacije istupati zajednički. Stoga je najpraktičnije da se izvede fuzioniranje internacionalnih organizacija.

4.) Zajednički list: Predlažemo zajednički list, štampan na engleskom, francuskom i nemačkom, a obzirom na male narode još u esperantu.

Predlozi Ženskoga Pokreta u Beogradu su sledeći:

1.) Pravo glasa: Da Internacionalna alijansa izradi svake godine pregled o predlozima, koje su stavile žene-parlamentarke u zakonodavnim i samoupravnim (opštine, pokrajinska veća i t. d.) telima: kako o samostalnim predlozima tako i o onima koje su stavile prilikom pretresa raznih zakona, uređaba itd. Alijansine organizacije u zemljama bez prava glasa su obavezne da se pobrinu za što veći publicitet tih pregleda.

Žene-parlamentarke da posećuju redovno svake godine zemlje u kojima ne postoji žensko pravo glasa i da drže javne skupove.

U okviru Internacionalne alijanse da se

osnuje unija žena-parlamentarka sa zadatkom da vodi celu ovu akciju.

2. Komisije: Da se spoji komisija za žensku policiju sa komisijom za jednakost morala.

Da se komisija za pitanje o neudatoj majci i njenom detetu proširi na komisiju „za zaštitu materinstva i dece“ i da ta komisija pre svega proučava pitanje o materinstvu u vezi sa pozivom, o socijalnoj važnosti materinstva, zakonodavstvo za zaštitu materinstva, eugenička pitanja itd.

Da Internacionalna alijansa redovno obaveštava preko svoga lista o dobroj literaturi koja se odnosi na pitanja pojedinih komisija. Pored toga da izda pregledne brošure o svakom pitanju ponaosob. Taj pregled da obuhvata ceo sadašnji rad Alijanse u pogledu pojedinih pitanja, zakonodavstvo, postignute uspehe u pojedinim državama rad Društva naroda obzirom na pojedina pitanja, još neostvarene predloge itd.

3. Fuzija i saradnja: da se postigne što uža saradnja među svima internacionalnim organizacijama i da se pristupi postepenom fuzioniranju.

Internacionalna konferencija „Open Door“

Internacionalna organizacija za ekonomsko svobodu delovnih žena, znana pod imenom „Open Door“, vabi na 3. konferenciju, ki bo letos u Pragi od 24 do 28 jula. Razen delegatov vabljeno su tudi gostje, to je vse žene, ki se zanimajo za delo in za cilj te organizacije. Vstopnina za celo konferenciju znaša 25 čeških kron, vstopnina za en dan 5 in za eno sejo 4 češke krone. Po končani konferenci bo privedila organizacija letno šolo v ženski gospodinjski šoli v Mladi Boleslavi. Šola bo trajala teden dni.

„Open Door“ ima doslej svoje organizacije v sledenjih deželah: Belgija, Čehoslovaška, Danska, Nemčija, Velika Britanija, Švedska. Druge organizacije, ki so se izjavile solidarne s cilji „Open Door“ so na Danskem, Finskem, Francoskem, Veliki Britaniji, Ogrskem, Švedskem in Združ. državah severne Amerike. Cilj „Open Door“ je: da zagotovi ženam pravico do dela in do zaščite pod enakimi pogoji kakor veljajo za moške; bori se za to, da bodo vsi zakoni, ki se nanašajo na pogoje dela, delovni čas, mezde, začetek dela in izobrazbo, zgrajeni na principu značaja dela, a ne da se ozirajo na spol; dalje hoče sprejeti delo ali ne brez ozira na to, ali

hoče sprejeti delo ali ne brez ozira na to, ali je poročena ali ne, ali ima otroka ali ne.

V vabilu na konferenco pravi organizacija: „Vabimo Vas, da se udeležite konference, ker je ogrožen ekonomski položaj žene. V prvem četrtletju tega stoletja so si priborile žene v trdem boju mnogo pravic, ali danas vemo, da so pred nami še veliki boji. V mnogih deželah imajo žene volivno pravico, ali ker žene niso znale to pridobitev izkoristiti z dobro organizacijo, velja ta pravica tako malo, da se odredka ženam pravo, da smejo samostojno služiti za svoj kruh. Vsled nedostajanja organiziranega odpora, stojimo pred tem novim napadom brez orožja. Ako hočemo odbiti ta napad, se morajo sestati žene iz vseh dežel in ustvariti živi, močni ženski pokret. Vi veste, kaj se danes dogaja po cellem svetu:

V Avstraliji je odpuščenih 600 učiteljic.

V Nemčiji je sprejet zakon, na podlagi katerega se sme odpustiti iz službe poročena žena.

V Veliki Britaniji gonijo žene iz službe okrajnih uradov in znižali so jim pomoč v slučaju nezaposlenosti in boleznij.

V Združenih državah severne Amerike so se združili delodajalci in strokovne organizacije

delavstva in ne dopuščajo ženam nočnega dela, zato, da na mesta delavk pridejo moški.

V Belgiji, na Danskem, v Estoniji, Litvaniji, Letoniji, na Nerveškem, Švedskem, Čehoslovaškem se je začelo močno gibanje s ciljem, da izloči poročeno ženo iz dela.

To so samo nekateri primeri, a skoraj povsod je enako. „Open Door“ se ne bori proti zakonski ureditvi delovnega časa, delovnih pogojev, zaščite mladine pred prenapornim delom, proti temu, da se izločijo nekatere škodljive surovine iz delovnega procesa, ali zahteva,

da velja zakonska ureditev za oba spola enako. Mi se borimo proti rafiniranemu napadu na položaj žene kot odrastlega človeka, ki se skriva pod krinko človekoljubja. Mi se hočemo braniti proti podlem poizkusu, da se okuje poročena žena zopet v okove gospodarske odvisnosti pod pretvezo, da je tako za njo najboljšje. A prisiljena odvisnost ni koristna za odrastlega človeka, ker je ta odvisnost posebna oblika suženjstva.”

Prijave za konferenco sprejema: Winifred Le Sueur, London S. W. 1, 3 Idlesleigh House, Caxton Street.

Godišnja skupština Ženskog pokreta u Zagrebu

14 decembra prošle godine održao je Ženski pokret u Zagrebu godišnju skupštinu. Skupštinu je otvorila predsjednica gđa dr. Mira Vodvarka Kočonda, koja je u prvom redu pozdravila prisutne zahvalivši im se što su se odazvale pozivu i došle u tako velikom broju, da saslušaju što je sve u ovoj godini urađeno za poboljšanje položaja žene. Ona je u svom govoru istakla težak položaj žene, koji današnja teška ekonomska situacija još i pogoršava. Žena ne samo da mora snažiti razne brige kao kućanica, kao majka i supruga, nego se i samostalnoj ženi otežava njezin položaj i ugrožava niezina egzistencija. Poziva sve žene na složan i predani rad za zajedničke ciljeve i poboljšanje njihovog položaja. Naglasila je, da iako je teško biti žena, ipak je časno biti žena, pa je završila svoj govor naglasivši, da je uvjeren, da će rad, koji je do sada utrošen i onaj koji će se još utrošiti za opći boljitak svih žena, donijeti koristi i dobre plodove, ali molj sve žene, da u tom radu ustraju i ne klonu ni pred kakovim zaprekama.

Zatim je tajnica društva, gđa dr. Slava Rastvočan podnijela izvještaj o društvenom radu:

Rad Ž. P. kretao se u dva pravca:

1.) U saradnji s ostalim Ženskim pokretima u našoj državi s kojima smo povezani u Alijansi ženskih pokreta.

2.) U prosvjetno-propagandističkom feminističkom radu u Zagrebu i u specijalnom feminističkom radu: a) unutar odbora, i b) sa feminističkom sekcijom zagrebačkih studentica.

Veliki dio tajničkog izveštaja zauzimao je prošlih godina referat o našem sudjelovanju na feminističkim kongresima. Prošle godine nije bilo nikakvih feminističkih kongresa ni u inostranstvu ni u nas. Razlog leži u teškim eko-

nomskim prilikama, pod kojima stenje sve čovječanstvo. Po našem mišljenju međutim Internacionalna feministička alijansa suviše je rano bacila oružje i odgodila već fiksirani feministički kongres u Ateni, koji se imao održati o Uskrsu 1932, a koji je imao raspravljati o zaštiti ženskoga rada, dakle o vrlo važnoj i interesantnoj feminističkoj temi. Po našem mišljenju trebalo je forsirati i održati atenski kongres pa makar i s manje delegata i u čednijim okvirima, bez svečanih primanja, banketa, kazališta itd., jer te priredbe stoje mnogo novaca, a jedino važno ipak je samo **sam rad** na kongresu. Po svemu sudeći neće se u skoro vrijeme moći održati koji internacionalni kongres. Zato je odbor Internacionalne feminističke alijanse održao u mjesecu julu o. g. sjednicu u Londonu, na kojoj je zaključio, da u martu ili aprilu 1933 održi u Marseille-u širi sastanak uprave i nacionalnih predsjednica.

Vrlo se osjetljivo zapažaju posljedice toga, što se već dulje vremena ne sastajemo sa stranim feministkinjama. Svakom radu, svakom naročito idejnom pokretu potrebna je uvek nova hrana, nov impuls, novo oduševljenje. Kakogod se ti poticaji crpu u velikoj mjeri na takvim kongresima, tako obratno klonu duhovi, kad tih svježih poticaja iz velikih svjetskih sredina nestaje. Baš radi toga što feminističke ideje vrlo teško krče put, zamoreni duhovi krčitelja trebati su uvijek novih i svježih potskraka i zato ne možemo drugo nego žaliti, što nam današnje teške prilike onemogućavaju lični kontakt s agilnim i odličnim stranim feministkinjama.

I.

Kako je pretprošla godina obilovala kongresima, tako je obilovala i sastancima naše A. Ž. P.

Prošle godine se održao jedini sastanak A. Ž. P. u Beogradu 15 maja 1932.

Na tome sastanku je bila glavna tema rasprava o memorandumu A. Ž. P., p-dnesenom u dobroj namjeri vladi povodom velikih redukcija činovništva, koja je sprovedena stupanjem na snagu budžeta za godinu 1932-1933. U tome memorandumu je pred ostaloga A. Ž. P. izradila nacrt prema kojemu bi se mogle reducirati one žene, koje se mogu momentano smatrati za materijalno zaštićene i osigurane. Protiv toga memoranduma je jednoglasno ustao i odbio ga za grebački Z. P. stojeći na principijelnom stanovištu, da je prvi i najvažniji cilj svake feminističke organizacije zaštita žene „à tout prix“ i da je jedino pravedna ona redukcija, kod koje odlučuju samo kvalifikacija, sposobnost i savjesnost u radu, a nipošto spol namještenika.

Ofanđina na ženski rad nemila je pojava u cijelom svijetu pa je potrebnije nego ikada, da se jače zbiju redovi svjetskih feministkinja za odbranu. Među mnogim rezolucijama i protestima ženskih udruženja na svim kontinentima jedna je od najinteresantnijih — rezolucija čehoslovačkih žena. Poljakinje na kongresu univerzitetski diplomiranih žena u Lavovu nazivaju otpuštanje udatih žena antisocijalnom i nemoralnom akcijom i pozivaju svu presu i žene svih staleža na zajedničku odbranu. A vrlo je simptomatično u tom pravcu novo žensko udruženje u Njemačkoj sa nazivom „Frauenfront“, koje je osnovano u julu pr. g. u Hamburgu »za odbranu ženskih prava u državi, porodici i pozivu.“ Glavni zadatak ovoga politički potpuno neutralnog udruženja jeste: 1) da se bori protiv svakog pokušaja, da se istisne žena iz političkog i javnog života, 2) da se bori protiv svakog pokušaja, da se ograniči ili oduzme ženi slobodno pravo na privredni rad, 3) da se bori protiv svakog pokušaja nasilja pri izražavanju političkog uvjerenja. — Stanovište, koje smo mi zauzele prema memorandumu, potpuno se podudara sa ciljevima Frauenfronta, i s izjavama mnogih ženskih udruženja iz najrazličitijih strana svijeta.

A. Ž. P. kanila je povesti veliku akciju za prikupljanje potpisa za konferenciju za razoružanje na tekst, koji nam je predložila Internacionalna feministička alijansa, kad je boravila kod nas u Beogradu u maju 1931. Kako nismo mogli ishoditi dozvolu za prikupljanje potpisa na ovaj tekst, nismo ni s jednim potpisom sudjelovali u ogromnoj manifestaciji u Ženevi kod otvorenja konferencije za razoružanje dne 6 februara 1932, kad su se milioni potpisa za razoružanje predavali predsjedniku Hendersonu. Či-

njenicu, što smo u tako važnom momentu morale ostati pasivne, duboko žalimo.

Organ A. Ž. P. „Ženski pokret“ izlazi od 1 januara 1932 u promijenjenom obliku i sa snuženom pretplatom (36 dinara godišnje mj. 48 dinara). Napustili smo novinski format i izabrali oblik revije „lus suffragii“ sa 16 stranica po broju, pa taj list i s ove skupštine kao svagda preporučamo našim članicama.

II.

I prošle godine održao je Pokret niz predavanja. Predavale su sljedeće gospođe: dr. Angelina Mojić—Ivanović o temi: „Što hoće Ženski pokret“, dr. Slava Rastovčan o temi: „Liga naroda i njeno djelovanje“. Predavanje je bilo popraćeno sa 60 projekcija, koje smo primili iz Pariza od Saveza francuskih žena; prof. Olga Osterman o temi: „Naša žena kao književni i kulturni radnik“; Sofija Lazarsfeld iz Beča o temi: „Problemi savremene žene (Žena-mati, žena-supruga, i žena u zvanju)“; Mis Hilda Wood, 'Engleskinja iz Indije o „Životu i radu žene u Indiji“; dr. Maša Žvanović, pretsjednica Ž. P. iz Sarajeva o „Feminizmu za zaštitu naroda i rase“; dr. Mira Winter o „Pravnom položaju majke i djeteta“.

Jedan naročiti sastanak održali smo s našim članicama 10 maja pr. g., da saslušamo i fiksiramo njihovo mišljenje s obzirom na otpuštanje žena iz različitih zvanja.

Na prijedlog pretsjednice dr. Mire Vodvarke—Kočonde uveli smo u prošloj radnoj godini feministički seminar za članove odbora. Odbornice su referirale o pročitanim feminističkim knjigama, na što bi se nadovezala diskusija, koja je znala biti vrlo živa i interesantna. S time je dakako u vezi osnutak naše biblioteke feminističkih knjiga i časopisa. U tom feminističkom seminaru referirala je dr. Mira Vodvarka—K. o brošuri Antoinette Tinti: „Erwäget die Mutterschaft“, Edita Rendi o knjizi Sofije Lazarsfeld: „Wie die Frau den Mann erlebt“, dr. Angelina Mojić—I. o „Feminizmu u Francuskoj za poslednjih 50 godina“, Duna Peyer o „Dojmovima boravka u Parizu s osobitim obzirom na razvoj feminizma u Francuskoj“; Draga Kovačević—Dugački o knjizi Helene Lange: „Lebenserinnerungen“ i Milka Gavrenčić o knjizi prof. Huga Sellheima: „Vier neuzeitliche Frauenfragen“. Jasno je da je korist ovakog seminara velika. Treba mnogo vremena da se pročitaju opsežne i teške studije o feminizmu, a baš vremena svakom fali. Za sve nas dan je prekratak, da pročitamo i proučimo sve, što je potrebno. Kako su referati iscrpni i opsežni, to se svaka odbornica

može u kratko vrijeme i bez ikakvog truda upoznat s najvažnijim feminističkim djelima.

Zagrebački pokret poduzeo je prošle godine različite akcije. Spominjem samo najvažnije.

Udruženje organiziranih krojačica i kitničarka žalilo se na novi zakon o radnjama na paragraf 263 točku 1 i 2 i par. 30, jer pravi veliku razliku između muških i ženskih krojača, naročito što se tiče uvjeta za obrazovanje i stručnu spremu u tome obrtu. Dok obrazovanje muških krojača traje 3—4 godine, može Ministar industrije i trgovine skratiti krojačicama rok čak na 6 mjeseci, a može ih u nekim slučajevima osloboditi i dokaza učenja ili zaposlenja. Krojačice traže izjednačenje s muškim kolegama: istu nabrazbu — iste dužnosti — ista prava. Radi toga sazvali smo sastanak s organizacijom krojačica i kitničarka, od kojih se veliki broj odzvao. Budući da organizacija k. i k. nije mogla započeti ni sa kakvom akcijom, dok se ne vidi uspjeh intervencije pretsjedinika sindikalnog saveza, koji je obećao da će se zauzeti za tu stvar, i dok se ne vidi rezultat velikog zbora obrtnika u Brodu-S. zaključio je odbor Pokreta, da prouči to pitanje i pošalje preko A. Ž. P. protest Ministru trgovine i industrije.

Budući da su se naše članice žalile na nepravdu paragrafa 147 točku 2 činovničkog zakona, koji kaže, da „ženi rastavljenoj od muža prema propisima rkt crkve ne pripada pravo na porodičnu penziju“, poduzele smo akciju i u tome pravcu. Po novom činovničkom zakonu naime ne dobivaju penziju više niti žene rastavljene po propisima rkt crkve, koje su je dosad dobivale prema principu, da je brak u rkt crkvi nerazrješiv. Žene rastavljene po propisima drugih vjera nisu penziju ni dosada uživale. Odbor je svestrano pretresao to pitanje osvrnuvši se i na zakone drugih država o penzijama rastavljenih žena te smo prijedlog s obrazloženjem, koji je izradila cand. iur. Sonja Breberina, poslale preko A. Ž. P. Ministru pravde.

S obzirom na problem zemljišne svojine u zadržanom nasljednom pravu, u kojem danas vladaju različiti tipovi u našim krajevima, potrebno je donijeti jedinstveni zakonik. Naročitu pažnju treba posvetiti prijedlogu, koji veli: Lica, koja izidu iz zadruge, gube sva prava. To znači, da se s ovakvim rješanjem nanosi velika nepravda djevojci, koja se udaje, i ženi, koja je nesrećna u braku, jer obje izlazeći iz zadruge nemaju gotovo ništa, a udata žena povrh toga nema ni kuda da ide. Prijedlog, koji je obrazložila dr. Angelina Mojić-I., prihvatila je A. Ž. P.

pa će s tim stanovištem u danom momentu istupiti.

Kad je sekcija konobara jugoslovenskog nacionalnog radničkog sindikata oštro napala konobarica u članku o „Uposlenju konobarica po manjim zagrebačkim lokalima“ i kad su neke konobarice ogorčenim protestima odgovorile na te napadaje (koncem 1931), Ženski pokret stojeći na stanovištu, da ima zaštititi interese svih žena i želeći da nešto u toj stvari poduzme, pozvao je konobarice na sastanak. One se međutim nisu odazvale i tako nama onemogućile svaku daljnu akciju.

Na inicijativu, pretsjednica došlo je do užeg kontakta između Ž. P. i studentica zagrebačkog sveučilišta. Pretsjedinica je sazvala sastanak studentica, na kojem je razložila potrebu saradnje studentica na području feminističkog nastojanja. Odziv je bio vrlo dobar i studentice su zaključile da stvore užu krug, koji će pod vodstvom Ž. P. održati preko zime studentski feministički seminar. U tom seminaru, kojim je upravljala dr. M. Vodvarka-K., a prisustvovala su mu i neke odbornice Pokreta, držali su se referati o važnim feminističkim djelima. Referirale su sljedeće studentice: Sonja Breberina o knjizi Sturta Milla: Podložnost žene; Elza Hiršl—Karamfilović o knjizi Helene Lange: Frauenbewegung; Vanda Weinert o knjizi Bousfield: Die moderne Frau i Anica Vrbnac o knjizi Augusta Bebel: Žena i socijalizam. Diskusije, koje su se razvile iz referata, bile su vrlo animirane, i pokazale su da studentice vrlo triježno i ispravno prosuđuju feministički rad i da s mnogo interesa prate razvoj borbe za ženska prava.

*

Još nekoliko riječi o feminističkom pokretu uopće. Borba za ženska prava zaustavila se pred teškim zaprekama. Sva teško stečena prava u velikoj su opasnosti. U cijelom svijetu stvorene su fronte, koje se u ogorčenoj borbi protiv konkurencije obaraju na žene otpuštajući ih iz naještenja, oduzimajući im time zaslužbu, dakle uslove za život. Napredne države, u kojima je već davno provedeno pravo glasa za žene, vode preko svojih parlamentarki i ženskih udruženja ogorčenu borbu za ono što su žene teško stekle s obzirom na poziv, porodicu, državu i općinu. Ženama se hoće opet oduzeti pravo na rad, a pojavljuje se čak već i nastojanje, da se ženama restringira pravo na studij. Mišljenje, da je rad žene u zvanju pogoršao općeniti položaj, dade se statističkim brojkama oboriti. A rad žene u zvanju opravdava se subjektivnom

potrebom žene i objektivnom nuždom cjelokupne današnjice. Prognoza za budućnost je veoma tamna.

Kod nas je još teža situacija obzirom na taj front protiv žena, jer još nemamo pravo glasa. Očita je nepravda isključiti ženu, t.j. polovinu čovječanstva iz državne i općinske uprave, jer žena današnjice vrši sve dužnosti kao i muškarac, ulazi u sva zvanja, plaća sve poreze, a kao mati ona je stup države, jer je tek po njoj povezana porodica. Ta žena morala bi svuda imati i pravo glasa, da uzmogne saradivati u upravi zemlje za opće dobro i opći napredak.

Teoretska strana tog pitanja završena je, svi su već argumenti iscrpeni i za i protiv. Kako je gotovo čitava Evropa dala ženama pravo glasa u državnim i općinskim izborima, vidi se da su jači argumenti bili oni za izbornu pravu žena. Naš Pokret je u tom pravcu i suviše mlad, da bi mogao zabilježiti uspjehe. Borba za pravo glasa ide kod nas na etape: najprije treba suzbiti krivu ideologiju o inferiornosti žene, zatim odstraniti mnoge i jake smetnje zbog konzervativizma muškaraca, predrasuda, štetnih tradicija, a onda treba osloboditi ženu kao ličnost i pridobiti u njoj svijest o njenoj vrijednosti. Kako, dakle, mi nemamo prava glasa, a nismo ga u kratko vrijeme našeg reda mogli steći, još nam je teža borba protiv današnjeg udara na žene, pogotovo kad je pravedno i stvarno prosuđivanje položaja žene tako rijetko.

Da se uzmogne nešto učiniti, potrebna je solidarnost žena. Bez te solidarnosti i bez jake organizacije ne možemo ni pomisliti na uspješnu borbu. Znamo, da su ekonomske prilike danas vrlo zapletene, da su žene umorne od teške životne borbe, indiferentne prema svemu, bez nade u bolju budućnost i gotovo nesposobne za

odbranu zajedničkih interesa. Ali, kuda vodi ta rezignacija? Pojedinci ne mogu ništa postići. Samo glas jedne jake organizacije čuje se i samo pothvat velikih masa može uspjeti. Dužnost je svake od nas da probudimo pasivnu silu, današnju amorfnu masu, one mnoge bez elana, bez entuzijazma.

Ž. P. je društvo za zaštitu ženskih prava par excellence. Dužnost je svake žene da bude član tog našeg udruženja, da se za nj zainteresira, da po mogućnosti saraduje i da — a to je vrlo važno — u užem i širem krugu svojih poznanstava utječe na žene, kojima nisu poznati ciljevi Ž. P. pa da interese tih žena probude za naša nastojanja. Formirajmo se pa onda zahtijevajmo. Potisnimo opasno mišljenje, da iz današnjih teških prilika nema ženama vedrog izlaza. Duh rezignacije govori ovako: zato što nije sve onako kako bi trebalo da bude, naročito s obzirom na žene, odrecimo se svih zahtjeva za promjenom, a pošto ne marimo za promjenu, ostaje dakako sve onako, kako ne bi smjelo da bude. To je opasni *circulus vitiosus*! Tko sebi neće ili ne može pretstaviti izmijenjene i poboljšane prilike i ne vidi nikakve mogućnosti za izmjenu, taj neće ništa uraditi. Tko svoja prava ne zatraži, taj ih zacijelo neće steći. Rezultat našeg društva cvise o odzivu naših žena i o spremnosti vas ovdje nazočnih, da s nama saradujete.

Napomena. Na onaj deo izveštaja odbora Ženskog pokreta u Zagrebu, koji se odnosi na memorandum Alijanse ženskih pokreta — pošto nije tiskan — odgovoriti na skupštini Ženskoga pokreta u Beogradu koja će se održati 28. januara t. g., a izveštaj sa ove skupštine biće oštampan u februarskom broju našega lista.

Štebi Alojzija.

Рад Женских покреша

Za tekuću radnu godinu spremaju pojedini Женски покрети следеће:

Женски Покрет у Сарајеву циклус предавања о задругарству уопште, као и о улози жене у задругарству.

Женски Покрет у Београду циклус предавања о држави са следећом (привременом) поделом.

1. Шта је држава (социолошки): постанак, функције и социјална вредност државе.

2. Правни појам државе, специјално про-

BLEM њене суверености. Међународна заједница и држава.

3. Економски задаци државе и њене финансије.

4. Правна држава, обухватајући и питање право и држава.

5. Правне функције државе: законодавна, управна и судска.

6. Облици владавине: монархије, републике, парламентарне и непарламентарне владавине.

7. Partije i javno mњење u modernoј држави.

8. Уређење демократско, корпоративно (фашистичко) и совјетско.

9. Дужности и права грађана: а) етичка вредност државе, њен однос према моралу; грађански морал. б) Проблем слободе и активне сарадње грађана (самоуправа).

10. Индивидуалистичка и солидаристичка држава.

Као увод у овај циклус, одржаће г-ђа др.

Ксенија Атанасијевић предавање о држави са гледишта филозофије.

Женски Покрет у Загребу циклус предавања о „Основним принципима националне економије“ са следећом поделом:

1. Зашто и жена мора бити судионица господарског живота?
2. Фактори господарског живота.
3. Промет господарских добара.
4. Подиоба добара.

Savremene misli u staroj knjizi

(Ellen Key: *Missbrauchte Frauenkraft*. Fischer Verlag, Berlin 1911)

U njemačkom izdanju „Missbrauchte Frauenkraft“ spojeno je u jednu knjigu istoimeno predavanje Ellen Key-jeve, održano 1895 godine i njen odgovor na burnu kritiku koju je izazvalo to predavanje. To delo o „Zlorabljenoj ženskoj snazi“ je interesantno i pisano pjesničkim, a nadasve ženskim stilom, punim elana, duše i originalnih misli, iako je katkada u svojim izvodima malo nedosljedno. U suštini je delo kritika tadašnje neispravne, ekstremne, sterilne emancipacije, i u biti je mnogo radikalnija od mnogih pokreta koji se prikazuju kao radikalni. Pošto ima mnogo savremenih konstatacija, zaslužuje da se osvrnemo i danas na njegove glavne misli. Za naš je savremenije još zato, što smo mi u početku naše emancipacije, i možda u sličnim prilikama u kakvim su bile žene Skandinavije pre 3 do 4 decenije. Delo vrvi od finih zapažanja ženske psihe, žene-geniја i shvaćanja bitnog u pojedincu i zajednici, iako se u detaljima katkada gubi. Čini se da je pisana zato da digne moral miliona žena koje su se prilikama ili voljom opredijelile za rad u vlastitoј kući i za lično materinstvo, a čija su pregnuća premalo cijenjena, iako su od neizmjerne važnosti za kulturu svijeta. Ujedno je delo tačan putokaz za ženin javni rad sa ispravnim shvaćanjem njenog bitnog elementa koji ona mora da da zajednici direktno ili indirektno, jer je njoj to nužno potrebno.

Zlorablјena ženska snaga to je, po E. Key-jevoj, originalna, silna ženska energija koja je postala usled emancipacije slobodna, a zatim bila pogrešno upotreblјena, jer je pošla muškim putevima i na muški način, tako da nije mogla donijeti svu korist koju bi donela, da je išla spontano svojim putevima. Žena treba da ispolji snažan revolt protiv svega uskogrudog,

zla i trulog što je nastalo u ličnom i socijalnom poretку uplivom onog dijela muškaraca koji je donosio zakone, a što je protivno ženskoј osjećajnoj biti. Polazi sa stanovišta da su muškarac i žena ravnopravni, ali različiti članovi ljudskog društva, te da svaki ima da doprinosi svoje bitnoј kulturi u interesu svome i zajednice.

U sledećim redovima prikazaću glavnije misli, zadržavajući se na onima koje mi se čine važnije i savremenije, i nadovezaću na njih svoje kao nastavak vremena koje je prošlo (makar se time katkada mijenjala djelomično osnovna misao), a prelazeći preko onih koje je proteklo vreme već demantovalo.

*
*
*

Danas žena zlorabi svoju oslobođenu snagu na područjima rada muškaraca, koja joj često ne odgovaraju i radi na muški, a ne na svoj način, pa tako ne može da doprinese svu originalnost svoje psihe, ni da razvije maksimum svojih snaga. Ona prema svojoj psihičkoј konstituciji ima specijalno područje rada na kojemu može originalno da stvara i zato je u njenom interesu da se tog područja pridržava, jer rad istom onda usrećuje pojedinca, kad potpuno razvije njegove snage i kad je harmoničan sa sklonostima prirode, a to je moguće samo na polju koje mu je svojstveno. Žena je u svom osjećaju dublja i trajnija, jer mu se podaje svim svojim mislima i snagama, i zato ona stvara u sferi osjećaja, pa je za nju najprikladnije područje rada u kojemu joj osjećaj pomaže da stvara. Nelogično je kad se žena bavi poslom gde ne može da daje više nego osrednju vrijednost, a ne može da upotrebiti svoju žensku stvaralačku prirodu. Ženska emancipacija imala bi u in-

teresu žene da je svede na područje rada koje je njoj prirodno. No ona se je bojala da bi isticanje podjele rada smetalo njenom pokretu, dok bi ga naprotiv ubrzalo. Isticanje jednakosti spolova za postizanje jednakih prava bilo je prije potrebno, jer bez rezultata ženine inteligencije bio je slabiji njen upliv na kuću, familiju i kulturu. Dok je bila tretirana samo kao spol, za pobijanje tih misli, morala je dokazati svoju sposobnost na svim područjima, organizirati se u klasnu borbu, a najpre vlastitim priređivanjem steći ekonomsku nezavisnost. Sve su to bile nužne etape razvoja. Ali, otkad se previše ističe jednakost spolova treba ići još korak napred (ne natrag!) i istaknuti nejednakost. Isto kao što je ranije bilo šteta za društvo tretiranje žene kao spola, isto bi danas nastalo kad bi jednakost nivelirala neizmerno bogati spolni momenat.

San o sreći u ličnom životu sprječava često ženu da joj zvanje postane važno, a često i njena ležernost. Ipak bez rada neće postići svoje potpuno etičko ni individualno razvije, a često pada finansijski kome na teret. Najviše ponižava ženu brak shvaćen kao zbrinjavanje, a život bez rada dovodi do diletantizma, ispraznosti i pustolovnosti.

U prošlosti kao i danas golema zapreka neproduktivnosti žene bio je njen lični život i materinstvo, jer je sputavaju u maksimalnom radu, a nema li ga strada u sreći i nemogućnosti potpunog razvitka ličnosti. Kad pokušava da stvara, ona pati od dualizma ličnog i produktivnog života i samo zbog te rasparčanosti energija rada se tako malo ženskih genija. Dok muškarac skuplja svu svoju energiju za jednu stvar, ženina se energija rasparčava na milione komadića. U koliko je žena duhovno više obdarena, u toliko je tragičniji taj dualizam u njenom biću, kako to potvrđuje život ženskih genija, koji preživljuju vas tragični i duboki konflikt usljed nepomirljivosti ne genija i ljubavi, već velike i genijalne produkcije sa dužnostima i skrbi na ženskim područjima u životu. Jer, žena koja ima dva često strogo odeljena kruga rada, ona je između njih rastrzana osjećajem jake disharmonije, koja je sprečava u maksimalnom radu. Ta je disharmonija manje izražena i srećljivija onda kad je njen javni rad nastavak ličnog života, te kad se jedan i drugi bazira na istim zasadama.

Rad žene i njen upliv na kulturu nije nastao istom emancipacijom, on je mnogo stariji. Žena je prva oplemenila nagon razvivši u sebi nježnost, vjernost, smisao za familiju i zavičaj, pre-

ko ljubavi za vlastito dijete razvio se osjećaj za patnje i dobro zajednice i cijelog čovječanstva. Zato je ona svojim humaniziranjem osjećaja najstariji faktor kulture.

Bitna oznaka ženske psihe je osjećaj materinstva i to ono koje je prirodno duši već malih djevojčica, te ih upućuje u životu na sferu osjećaja, a ne ono faktično materinstvo koje je sporedno, jer ovisi o slučaju i prilikama života. (To je glavni tip žene, a naravski da ima iznimaka, pa je svaka žena dužna da pronade baš ono što je priroda s njom namjeravala). Preko materinstva žena i u ljubavi više izražava nježnost nego li strast. U erotskom pogledu materinstvo čini ženu isto toliko genijalno nadmoćnijom, koliko je muškarac njoj u čisto intelektualnoj sferi. Zato žena ne smije nikad da se iznevjeri svojoj zadaći da uvijek oplemenjava osjećajni život pojedinaca i zajednice. Brak će zadobiti nove forme, usljed nježnosti koju daje i traži zajednički život danas duhovno razvijanje žene i muškarca, koji je osjećajem više oplemenjen, a zadatak je žene da ove slobodnije, ali slobodom čvršće forme, dalje razvije. Isto tako u zajednici da se revoltira protiv egoizma, izrabljivanja slabih i trulosti društva. Oslobođene snage današnje žene, njena razvijena individualnost, budni socijalni osjećaj, veća kultura, prošireni duhovni krug, sve to ima veći cilj negoli je izjednačenje sa muškarcem.

Bit žene je naročita, originalna, svoja i zato ona, hoće li da dađe nešto trajna iz sebe, ne smije se bojati svoje gole prirode i ne biti jeka muškarca, koji ju takom ne voli, dok ga vlastiti glas žene i njen osjećaj uvijek privlači.

Kod ženskih genija vidi se da je osjećaj produbio genijalnost, a ova je produbila snage duše i srca. One su imale snagu da taj intezitet u svom životu i svoje najdublje biće dadu u javnost. To je ispravna originalnost, koja se ne straši kritike, ide svojim ženskim putem, jer je uvjeren da samo tako može donijeti sreće sebi i zajednici. Osnovna osobina ženske psihe je ono vječno žensko koje kulminira u njenjoj iskonskoj spontanoj, neobuzdanoj prirodi (Wildheit). Pod tim se podrazumijeva sve ono impulzivno i neposredno što nema veze sa sistemom, programom, logikom i formom. Njena snaga je ona, koja prkosi sistemima, statistikama, tabelama i političkim temeljima muškarca osjećajući da ima mnogo momenata koji nisu tu uračunati. Brza intuicija žene, njena spontana predanost, jeki život osjećaja, a pred svim njena uska zajednica s prirodom preko plodnosti

materinstva, sve to vječno žensko podaje joj onaj intezitet osjećaja, vidoviti pogled, koji ju je u prošlosti činio prorocicom, u sadašnjosti još očekuje svoj izraz u snazi revolta protiv sveg zla i nepravedna na što se njena priroda buni. Posjedovanje te spontane primitivne ku-ražne prirode pomoglo je genijalnim ženama do njihovih najvećih pobjeda u znanosti i umjetnosti.

Baš radi sklonosti za formu, logiku i sistem u muškoj prirodi prosječni muškarac je umišljeniji, ograničeniji i više filistar, negoli je žena iste vrsti. Prosječna žena treba da se primera, dok joj uspije uništiti u sebi taj divlji element u svojoj prirodi ili urođenom ženskom slab-ćom konvencionalnošću ili stečenom muškom slab-ćom, pedantnim formalizmom. Današnji odgoj i izvjesna zvanja pogoduju stvaranju takove prosječne žene, dok bi spasavanje njene originalne prirode donijelo oslobođenu žensku snagu kao korist napretku kulture. Prava ženska emancipacija imala bi na se preuzeti to otkrivanje ženske prirode i staviti je u službu čovječanstva.

Dok ekstremna emancipacija ističe mogućnost modifikiranja ženske osjećajne psihe u prilog čiste produkcije dvojbeno je da li je u njenom i u interesu zajednice da do toga dođe, jer je produbljenje i oplemenjivanje života u kući i društvu važnije od čisto materijalne intelektualne produkcije. Zadržanje osjećajnog života i paralelni razvitak intenziteta koncentracije i genijalnosti muškarca govorilo bi za apsolutnu nadmoćnost žene. Modifikiranje psihe postoji, jer su ljudi kao i geniji produkt vremena. Kod Spartanaca je majka dostigla onu tvrdnu veličinu duha, jer je cijeli narod tražio uništavanje majčinskog osjećaja, slično potpunom izrođivanju obiteljskog života za vrijeme rimske carske dobi. U srednjem vijeku mistike žena je postajala svetica, koja je činila čudesa, kao što je ugledna dama iz vremena rokokoa postajala hladna majka kao i Sprtanka, jer je njeno doba tražilo zatamljivanje majčinskog osjećaja iako iz drugih razloga. Prema historiji moguće je modifikiranje psihe i produktivnosti, pa je ono kod žene i danas u toku, no pitanje je koji je smjer modifikacije najispravniji. Stvaranje velikog genija uvjetuje čežnja cijelog vijeka i potreba naroda. Resparčanost ženine psihe i života bila je uzrokom da iz zajedničkog strem-ljenja nisu analogno proizlazili ženski geniji. Izmjena nazora i ideala života kroz vjekove može i to izmjeniti iako je nesigurno da li je to trajno moguće, jer se u velikim razmjerima sama priroda čuva.

Kod žene su osjećaji originalniji od misli, individualni naponi bogatiji od općenitih, shvaćanje konkretnog i raznolikosti jači, negoli je smisao za cjelinu. Zato su žene u svojoj produkciji do sada u glavnom u području lirike, romana, eseja i listova dostigle visinu muškarca, dok se kod njih danas nalazi u manjoj mjeri oštra analiza, velika sinteza, konsekventna upotreba danih principa sve što ističe velike filozofe, sociologe, političare kao i stvaraoce velikih dramatskih epskih pjesama i muzičkih djela. Dok muški genij podvostručen pri stvaranju postaje muž i žena, ženski genij postaje dvaput žena, te je time pojačana njena ženska genijalnost. Zato, kad bi ona nastojala prigušiti sve svoje osjećaje, da se bolje posveti produkciji, izgubila bi ne samo u sreći već i u genijalnosti, jer je njena genijalnost najviše potenca njenog života kao žene.

Entuzijazam je specijalno ženska snaga u kulturi, koji dolazi do izraza kad žena, ne deluje produktivno, već samo daje svoje biće srodno temperamentu umjetnika da skupa vibrira, — kao i u svoj njenoj produkciji, bilo to esej, kritika ili memoari, sve dobija preko entuzijazma najvišu vrijednost. Dok ona ne posjeduje jaku koncentraciju, ne misli cijeli svoj život o jednoj misli i pronalasku, — zato je ona u svom impulsu sigurnije vođena negoli muškarac, ona često brže shvaća, dublje predmnijeva, jače osjeća, finije i mnogostranije zapaža u području znanosti, politike i filozofije. Za tu intelektualnu originalnost žene treba danas naći nove forme, a ne pokretom jednakosti doći do nivelacije. Apsolutnom slobodom oslobođena i od lanaca i veza zakona, predrasuda i društva, ali i od dogma krive emancipacije može žena pokazati kako je daleko i visoko vodi njezin genij. Ona lakše može da očuva sve pojedinosti svog bića, jer joj je najglavnija osobina ne dati se svladati. Zato potrebuje potpunu slobodu ličnosti, koja je jednaka sa neograničenim pogledima budućnosti.

Žena je do sada izravnala svoj položaj s muškarcem u filantropiji i reproducirajućim znanostima, jer tu nije trebalo da se odriče svojih ženskih sposobnosti, već ih je isticala iako su je i tu njeni životni odnosi priječili da da mogući maksimum.

* * *

Misli o socijalnoj ulozi žene toliko su u ovoj knjizi savremene da ću ih u cjelini navesti.

Snaga žene koja je bila upotrebljena u filantropiji bila je često zlorabljena. Mjesto ublažiti boli nije li bilo ispravnije nastojati da

do njih ne dode. Ma koliko je dobrotvornost dobro organizirana, bijede će uvijek biti, dok uopće bezposlica može nastupiti. Pa ma koliko se nastojalo zakonom brisati, prostitucije će uvijek biti, dok bezbrojne žene nižih slojeva za minimalnu sedmičnu nagradu rade uništavajući duh i tijelo i dok je brak sve više nedostiziv za veliki broj žena i muškaraca. Potrebna je nova kulturna epoha, koja će stvoriti nove socijalne odnose, prije nego li ove, a i druge zle posljedice sadanjeg sistema budu mogle biti odstranjene. Tad će sigurno energične izmjene u kućnoj ekonomiji bez bitnih posljedica za domaći komoditet osloboditi mnogo ženskih snaga — pomislimo li samo koliko se može postići kolektivnim radnim metodama. Istom tad će država imati sredstava da pruži i ženama slobodnu potpunu izobrazbu prema njihovoj radnoj sklonosti. Čim prije žene uvide da je jezgra ženskog pitanja, u suštini isto što i socijalno pitanje, toliko bolje za njih i za socijalno novo stvaranje koje dolazi prema Mirabeau-ovim riječima na početku francuske revolucije: ako žene ne pomognu neće se ništa dogoditi!

Uz socijalni rad još škola, odgoj, pa ideja mira to su par excellence pravo svojstveno polje za žensku snagu. Na žalost ona je u odgoju upotrebljavala svoju snagu na muški način, a nije imala kurajži da stvara onako kako njenoj prirodi bolje odgovara. Dok žena ne shvati da je najispravnije područje rada za razvijanje svih njenih snaga poziv majke u uskom i proširenom značenju te riječi, ne može biti bitnih promjena u čovječanstvu. K tome radu na odgoju pridolazi nastojanje da se škola iz temelja izmijeni, istodobno da se izmijeni naše društvo, tako da bi se naša djeca mogla razviti u članove plemenitog čovječanstva. Uz to rad na ideji mira. Žena treba da se oslobodi hipnotizma da je narodna volja tjerana slijepim prirodnim snagama. Mjesto toga neka postane jasno da je narodna volja suma volje pojedinih bića. Dok pojedina bića ljube rat, njega će biti, a nistaće ga, čim ga ona odbace. Početak stvaranja volje naroda događa se na koljenu majke. Same majke odgajaju sinove za brutalnost, dok one ne posjeduju inteligenciju i strpljenje da nadu prava sredstva za odgoj mjesto nasilnih sredstava, koja kod djeteta hrane niže instinkte, pošto ono udarce koje je primilo, odvrća na slabijem.

Škodljiva je i pohvala sklonosti k militarizmu i sva očitovanja male i uske ljubavi za domovinu. Neka mjesto toga svaka majka osudi emanaciju sirove snage i pobjede dobivene šakom, a pohvali plemenitu borbu za obranu slabijega.

Jednako nije potrebno hrabriti dečaka da se bije za svoju zemlju. Radije neka se toj ljubavi uči preko njezine ljepote, priča, pjesama i velikih djela mira. Nek mu priča i o ratnim junačkim djelima, koja su nekoć bila izraz ljubavi za domovinu. Nek mu reče da je to bio ideal i potreba prošlosti, dok je današnji najveći izraz ljubavi za domovinu nastojanje i život za kulturu i socijalnu pravdu vlastite zemlje, pa nek se ljubav za domovinu dovede u vezu sa ljubavi za slobodu i razvoj čovječanstva. Mlađić, koji je tako odgojen biće spreman da za svoju zemlju sve žrtvuje, ali neće nikada biti u stanju, da uslijed krivog površnog patriotizma napadne drugi narod, da rani njegovu slobodu i priječi njegov razvoj.

Pokret oko socijalnog novog poretka, mira i odgoja, to su najaktuelnija i najvažnija pitanja današnjice, koja čekaju na oslobođenu snagu žene, jer ona tu može saradivati u suglasju sa svojom unutarnjom prirodom koja je njezina glavna snaga. Naravski da to ne isključuje i ostala pretežno ili djelomično ženina područja rada, kao na primjer socijalnu skrb za sve potrebne pomoći, pa liječenja, njega bolesnih i bezbroj drugih, jedino gore spomenuta su danas za kolektiv najpreča i najvažnija. Glavno je da ona dade iz sebe svu originalnu do sada sputavanu aktivnost, koju posjeduju i da započne njome stvarati. Ženina razbudena energija u zajednici imala bi da slič elektricitetu koji iako gori na stolu, još uvijek buntovno struji svemirom.

Međutim žene nisu išle svojim vlastitim putem revoluta protiv svega zla i trulog u društvu, a koje je djelomično posljedica jednostrane snage ekonomski jačeg i lošijeg dijela muškaraca. One u strahu da im se ne odreče smisao za korisnost i praktičnost, da ih ne ismijao kao ne-logične i fantastične drugove rada, poredale su su se u čvrsti okvir, koji je muškarac za se izradio. I tako je svijet ostao isti i nakon aktivnog pridolaženja ženine snage. Pravo glasa prema tome samo je podvostručilo glasove.

Istom kad žena doprinese svoje vlastito živno vibriranje za napredak kulture, razvijae se ova u drugom pravcu. Bezbrojni su primjeri u historiji da je žena svaki put izazvala pokret, kad je imala snage da se revoltira. Neka se danas ujedinjene žene revoltiraju protiv ubijanja duše u školi, protiv ubijanja u masama u ratu i protiv žrtava čovječjih uslijed sadanjeg sistema produkcije! Žena mora da ima pravo glasa da nastupa u svim građanskim područjima života, jer društvo potrebuje isto toliko majke koliko i ocele. Zato neka žene upotrebe sve svoje

slobodne snage za društvo najprije ondje gdje ono treba materinstva.

* * *

Na taj način spolovi će se u svojoj srži približiti jedno drugome iako će se prema vrsti produktivnog rada diferencirati. Tad će se ispraviti sve grješke krive emancipacije, a to su: zapostavljanje i proučavanje žena kao spolnog bića, opažanja koja očituju dubinu ženske produkcije: zapostavljanje položaja udate žene u pokretu, te kuće, familije i odgoja kao važno područje rada; zanemarivanje žene nižih slojeva — radnica — ne uviđajući da je socijalno i žensko pitanje jedno; napokon zapostavljanje žene u prošlosti prelazeći preko svega što je ona doprinijela do sada kulturi. Mjesto toga obeshrabrenja spoznaje, da je žena već za toliko vijekova sprječena u svom duhovnom razvitku, podići njeno samopouzdanje da je ona humanizacijom osjećaja doprinijela svoj veliki doprinos kulturi. Za što dostojnije i kuraznije ispunjenje te zadaće i unapred u kući i zajednici potrebna joj je izobrazba, biranje područja rada, isto pravo i pred zakonom za istu mogućnost individualnog razvoja. Žena ima pravo da živi na svoju odgovornost, da ide vlastitim putem k sreći i harmoniji. Činjenica, da je ženi do sada bio zatvoren put kulturi, bila je isto toliko neosnovana i od štete za cjelinu isto kao što bi bilo da je muškarcu bio zatvoren put k ženskom posjedu kulture, t. j. osjećajnom stvaranju. Za napredovanje svijeta potrebna je potpuna sloboda obiju dijelova, jer samo na taj način biće u mogućnosti da dodu do izražaja sve snage materinstva žene duše, koje danas zajednica toliko potrebuje. Tu žensku snagu materinstva i nesvjesno štuje čovječanstvo svakog badnjaka i prilici mlade majke sa njenim prvijenčetom na ruci. Nastupi li jednom snaga materinstva u svoj svojoj veličajnosti na zemlji, donijeće u dubljem značenju, svijetu istinsko otkupljenje.

Ova knjiga koja pri površnoj lektiri izgleda djelomično kao negacija obično navadanja žene mogućnosti produkcije, puna je isticanja pozitivnih vrednota njezine psihe, najvažnijih za pojedinca i zajednicu, jer čovječanstvo može bez ekstremnih pronalazaka produkcije, ali bez ispravnog materinskog poretka u svojim odnosajima, ono je brzo došlo u čor-sokak.

Ja sam navlaš prešla preko mnogo nelogičnosti, isticanja nemogućnosti otkidanja od uskog osjećajnog kruga. Jer, ako zajednica to otkidanje potrebuje, ako ono donosi spas zajednici direktno i preko sreće pojedinca, onda to mora da bude. Da li će uslijed toga dualizma,

koji apsolutno postoji, ove prelazne generacije žena više ili manje stradati i da li će se radati više ili manje ženskih genija, to u biti nije važno. Glavno je da ona dopr. našajući zajednici svoje bitne ženske odlike u tom radu ne da ne može sebi kao ženi da šteta, već obratno preko toga razvijanjem svih svojih snaga donosi sebi sreću, a zajednici neizmjerne koristi. Za naše specijalne prilike vrijedi da smo mi još u prvom stadiju borbe, kad je potrebna saradnja žene na svim poljima, da se opravda njena sposobnost isto kao što razvijenost dnevnih prilika stvara nova zvanja koja su skoro isključivo ženska (sestra nudilja).

U ovoj knjizi, koja je pisana u normalnim vremenima nije mnogo istaknuta ekonomska borba žene danas, već samo principijelna, dajući ujedno time vlastitim idejama mnogo šireg zamaha, jer će vrijediti naročito u dalekim novim formama društva koje danas polako nastaje, a da nam nije sasvim jasno igra li u njemu žena svoju originalnu ulogu ili i tu ide često muškim stepama. (Zar današnje sudjelovanje žena u militarizmu nekih zemalja, kao i apsolutno kolektivno odgajanje djece neće prijeći ženu da razvije u ličnom životu svoje najbolje snage? Je li to samo prelazno doba borbe, gdje se ženi uslijed pomanjkanja radnih snaga potrebnih za obnovu društva, dala uplvisati od muškarca bacivši se sasvim na produkciju, a zanemarišu svoju pravu bit i ne zapažaju li se danas i tamo prve reforme i protivnom smjeru? Da li je današnjoj preformiranoj ženskoj psihi postala najbliža ekstremna linija produkcije, ili je ona u dubini duše svjesna da su to njene najveće žrtve, koje prilaže za dobro zajednice kao Saša u Cementu, romanu Glatkova? Je li to još borba ili konačni oblik, a ako je takav, da li je u stanju da na taj način donese najviše sreće i koristi zajednici i pojedincu?) Medutim, državno pomaganje odgoja djece jedino je u stanju da u manji dualizam žene između rasparčanosti snage njenog ličnog i javnog života. Na ženi novog društva je zadaća da budno pazi, da ako to državno pomaganje odgoja pomaže ženu-radnicu ne smije oštetiti ženu majku.

U ličnom životu i kod nas prilike i duh teških sadašnjih vremena čine da i muškarac sve manje traži preosjećajnu drugaricu prošlosti, koja svojim osjećajem indirektno sputava i njega, već radnicu koja će u zajedničkom radu naći isto osmišljenje života. Moguće da je kod nas ženi potrebno baš najviše duševne samostalnosti za naš današnji brak. Muž je obično zauzet svagdanjem borbom života za opstanak ili se iscrpljuje u radu za nove duševne vrednote. Na ženi je

kuća, djeca, često financijalno pripomaganje u javnom radu uz svu prostranost njene duše koja čezne za nježnošću i dubinom koja osjeća da je samo trajno davanje i stvaranje u stanju da održi nas i našu ličnu zajednicu na visini te da sprječji da se izrodi u svakodnevnu ograničenu naviku i banalnost. Zato je potrebna velika tvrdoća karaktera, duha i individualnosti da ne podlegnu, oстане svoja cijeneći svoj život i rad podjednako kao i osjećaji, jer pretegne li ovaj posljedni nestaje ravnoteže, a to donosi nova stradanja i duševnu borbu. Brak se (a preko njege i velika zajednica) danas kod nas još uvijek temelji na odricanju žene samo što se ranije tražilo za to opravdanje u mistici, a danas u vjери u pozitivnost njenog rada, stvaranja novih ljudi, novog poretka i nove budućnosti.

Ipak mi današnje koje smo u mogućnosti da upoznamo radosti stvaranja u ovoj dragoj, toploj iskrenoj knjizi nalazimo odgovor na mnogo toga, što je svaka od nas proživjela i osjetila. Život rasparčava našu energiju na dužnosti majke žene i našeg rada i zato će prema Key malo ženskih imena zasvijetliti na nebu historije. Naš je rad otkidan od počinka katkad i zdravlja uz mnogo naših ličnih žrtava, ali nikada naših bližnjih. Mi smo opterećene trostrukim teretom, kako je to plastično prikazao plakat higijenske izložbe majke radnice u Düsseldorfu. Pa ipak, mi ne želimo natrag. Mi želimo samo maksimum razvijanja naših snaga osjećaja i intelekta, za dobro našeg malog kruga i zajednice bez obzira na žrtve koje moramo za to doprinijeti. To je imperativ naše unutarnjosti i to traži ozbiljnost vremena u kojemu živimo. Je li to samo prelazna psihoza borbe ili trajna, — hoće li se žena kad ova borba prode opet vratiti svojoj neproductivnoj ženskosti vijekova ili smo i mi tek prelazna etapa razvoja generacija previše individualno odgojena, koja će u budućnosti izmijeniti ljudsku psihu u prilog interesa kolektiva, pak će nam dobrobit zajednice postati preča od naših najbližih? To je sve daleko i problematično.

Danas međutim žena zna da je za razvoj njene ličnosti, sreće njene i zajednice potreban njen specijalan ženski originalan rad. Zato je za

nju važnija lična sklonost pri biranju područja rada, jer je samo tako u stanju da uzdrži duševnu ravnotežu između ličnog života i interesa za rad, a i zato, jer će ga napustiti prvom prigodom, ako joj on istodobno ne osmisla život. Zato je potrebno pronalaženje tih dubokih iskonskih puteva, koji daju trajnu korist i sreću u njenom originalnom radu, jer će samo onda manje trpiti usljed dualizma svog ličnog i javnog života kad oni budu u harmoniji, t. j. kad njen rad u zajednici bude ležao na istim osnovama kao i njen lični — na njenoj etičkoj osjećajnoj materinskoj snazi.

Važnost ove knjige nalazi se u isticanju snaga miliona žena, koje danas ne nalaze u sebi sklonosti, snage ili mogućnosti da javno saraduju, a koje će indirektno vršiti najodlučniji uticaj na zajednicu preko odgoja. Za njih su tople misli: Živite za ljepotu, radost i dobrotu vaše kuće, jer je to savremenije od prikrivanja prirode u raznom radu, koje vam često ne odgovara i sputava dušu. Budite svoje, iskrene same sobom, radite direktno ili ako to ne možete preko odgoja i upliva na okolinu indirektno na svim poljima, gdje je vaš duboki osjećaj prvi, protiv rata, protiv izrabljivanja slabijih u zajednici. Radite dušom, vašom instinktivnom sklonošću za tude patnje, elanom i revoltom duha protiv svega zla. Budite žene, majke i znajte da je to vaše zvanje samo žene neizmjereno važno, jer odgajanjem novog pokoljenja vi ćete preformirati svijet i stvoriti budućnost onakovu kakovu vi hoćete. Kad to shvatite, prava emancipacija i socijalni novi poredak biće već u biti proveden, jer ćete vi postati snaga čovječanstva, koje danas nema duše, dajte mu snagu za sve socijalne pokrete i reforme, a tu vas čovječanstvo nužno treba.

Buntovni socijalni veliki pokret i rad za dobro kolektiva, koji kod žene proizlazi iz osjećajne nadmoćnosti materinstva njezine psihe, izrazito je njeno područje rada u budućnosti, jer simpatična i produktivna sfera psihe nisu suprotne kad postoji sinteza produkcije u simpatičnoj sferi.

Split. Dr. Smiljana Antunović-Mikačić.

Nemoralni uslovi za rad

Kakvim insinucijama su ispostavljene radne žene, pokazuje sledeći člančić, koji nam je poslao prijatelj našega pokreta i koji je bio objavljen u zagrebačkim „Novostima“ od 16 decembra prošle godine:

„Muka je biti privatna činovnica.

Poštovani gospodine uredniče, Molim Vas da iznesete u svojoj rubrici iz građanstva jedinstven slučaj podlosti i izrabljivanja sirotinje sa strane nekih „šefova“. Bit će vam na tome za-

hvalne i stotine drugih devojaka, koje su jamačno doživjele isto što i ja kad su tražile namještenje po kancelarijama. Evo dakle što je na stvari: po novinski oglas, kojim se traži kontoaristica sa znanjem hrvatskog i njemačkog jezika, stenografije i knjižovodstva priposlala sam odgovor i na nj dobila pismo, da se javim jednoj većejoj tvornici s kancelarijom u Iv... ulici. Pretstavnik ovdjašnje tvornice napomenuo mi je odmah, da se mjesto nalazi kod njegovog prijatelja na Sušaku. Kako moje zdravstveno stanje ne podnosi morsku klimu, ja sam njegovu „ljubeznu“ ponudu odbila, ali sam ga zamolila, da bi mjesto mene namjestio jednu moju prijateljicu, koja je bez posla. I sada sam saznala sve zahtjeve, koje taj sušački šef stavlja na svoj personal, a koji bi bili važili i za mene, da sam se odlučila poći tamo. Bez ikakvih uvijavanja re-

kao mi je gospodin šef, da dotična gospođica u prvom redu mora biti lijepa, ugodne vanjštine, oko 25 godina stara, jer da je glavno da bude — prijateljica gospodina šefa! Rekao je nadalje, da je to „na žalost“ danas prvi preduslov, koji šefovi traže od svojih namještenica.

Āto, gospođine uredniĉe, kako se danas namještaju ženske sile. Ovakovom svodstvu trebalo bi energično stati na kraj i pozvati vlasti, neka onemoguĉe ovako gnjusne pojave. Pitam o tvoreno cijelu javnost kako daleko ćemo mi žene doći, ako se s ovakovim stvarima nastavi. Što će na to reći majke, koje svoje kćeri šalju u život s punim povjerenjem, da će njihovi šefovi napraviti od njih korisne članove ljudskoga društva i samostalne za daljnu životnu borbu. — Jedna činovnica.”

Ф Е Љ Т О Н :

О стогодишњици Илирског покрета

„Реч племенишм кћерима Илирије“⁽¹⁾

Посланица великог Илира грофа Јанка.² Драшковића којом се обраћа на месне, убеђен да ће се једино на тај начин идеја претворити у дело.

Како је познато задатак Илирског покрета био је да зближи културно све Југословене узевши један књижевни језик и правосице а наденувши свима једно име Илира, према застарелој претпоставци, да су данашњи Југословени потомци некадашњих Илира.

Посланица је карактеристична за схватање наших Југословена од пре стотину година; укажује за дух и живот тадашњих жена.

Слабо је позната, стога ево неколико извадка у данашњем преводу:

„У историји свих времена утврђена је истина да се образованост некога народа најбоље просуђује према томе да ли он више или мање поштује народни језик и своје жене, и да је наклоност жена најјаче покретало свега људског деловања: без ње не може успевати ништа велико. Зато благо народу за чије су се интересе загрејале и жене.

Но где је узрок да су управо наше жене — иначе тако племените — досад тако мало рениле земљу где су најпре угледале дање светло и језик свога народа?

⁽¹⁾ Из Илирске књиге, држ. Антупа Барца.

⁽²⁾ Писала је немачким језиком: Ein Wort an Ilirten hochherzige Töchter über die ältere Geschichte und neueste literarische Regeneration ihres Vaterlandes, Agram 1838.

Томе није управо нико други крив, него ми мушкарци сами. Уевши латински језик у великом делу Илирије, пропустили смо наш матерински језик само пуку, и тако крени спол није могао да опази љубице која скромно цвате на путу: материнског језика; јер тиме као да је био присиљен да душевну храну прпе из туђих литература, у којима се на несрећу о нашој домовини може наћи мало или ништа.

Ту је узрок, моје красотице, што ви врло добро познате иноземство, а не знате право ни којем народу припалате: чак вам мора бити чудно и само име Илирије, иако се под тим именом и у класичним делима старине, као и у аналима свих векова, паче и у нашим законикима, разумевају сви Југословени без изузетка. Али како је и могло бити другачије, кад су готово сва врела што сам их пре спомену састављена на латинском језику, који вам није био приступачан.

Хвала Богу, напokon је пао застор, и истина почиње да открива своје лице! У нашем просветљеном веку, кад се у Европи сматра дужношћу да се благодати културе учини што је више могуће општим добром, морао је и код нас настати интерес за материнским језиком. Доиста, ширењем најизграђенијег илирскога нарѣћа, дубровачкога, на коме има врло знатних дела, ради се марљиво на утврђивању опћенога књижев-

нога језика, без чега се не може помишљати на праву народну образованост.

Да ова настојања морају бити окружена најбољим успехом, не треба сумњати, јер у близини имамо речите примере како су успели слични потхвати, и то код народа који из прошлости нису могли црпсти или сасвим ништа, или много мање него ми, и јер смо се ми на први поглед могли уверити да су разлике у језику код нас много мање него што је то случај — да наведем први пример који ми пада на ум — код народа немачког имена. Треба само испоредити тиролски дијалекат са саским, или аустријски са дијалектом доње Немачке, и човек мора признати да је међу њима неиспоредиво већа разлика, а ипак сва та племена имају само један немачки књижевни језик. Исто је тако и са талијанским.

Зашто не би, дакле, било могуће да се језичне разлике између Хрвата, Крањана и Срба, које се чак не могу звати ни дијалектцима, подреле једном општем књижевном језику? И доиста у успех не треба сумњати, само ако ви, моје госпође, нашој ствари не ускратите своју припомоћ, с којом се може учинити све. А у то пак не може посумњати нитко, коме су позната ваша срца, отворена за све велико и лепо, само чим ту ствар промотрите у њезину правом значењу

Зато сам одлучио да вас у збитом нацрту упознам са старом историјом и најновијим књижевним препородом наше отаџбине, и тако је угледала светло ова брошура, коју вам посвећујем с најдубљим поштовањем. Ви ћете из ње разабрати да су се наши пређи борили за палму славе с најслављенијим народима стабине; да су језик нашега народа и сами страни држали исто толико лепим и дражесним као и његове лепе кћери, и да ми нисмо, као што се могло држати у време летаргије, без књижевности, него обрнуто, ималемо књижевног блага од највеће вредности. Треба ли још нешто да се лепе душе освоје за наше сврхе?

Не, не, ја не сумњам, ви ћете се, кад прочитате ове ствари, прелати ствари отаџбине, с оном светом усрдношћу која је искључиво својство ваших танкоћутних срца. Ви нећете хтети да заостанете за великодушним женама осталих образованих народа у најзвишенијем чувству — љубави према отаџбини, — него ћете чином доказати свету да сте вредне кћери најстаријега племена онога народа коме име долази до речи „слава“.

Затим изложивши историју Илира, прелазите на књижевност — где истиче и жене — па долази на илирску ренесансу. Говори много о вођи покрета Људевиту Гају, његовој штампарии и новинама.

Гај штампа прве новине на народном језику под именом „Новине Хрватске“ 1835. Улесно је лист за провинцијалне Хрвате, но ускоро долази до спознаје, да је такав лист „који се затворио у уске границе мртворођенце, и да сав разнолични, али језично сродни народ Илира треба један заједнички књижевни орган, који ће бити једнако приступачан свима грамама и члановима“.

Стога он већ 1839 проширује границе свог листа: новине су изашле под натписом „Илirsке народне новине“. Гај ту узима језик „како он живи код пљка у Вој. Хрватској, Далмацији, Приморју Истри, Славонији, Србији и т. д.“

Гај мења и ортографију — узима Вуков правопис па пише „најбољом европском ортографијом“. Истичући важност тога Драшковић каже:

„Без одлучна корака, без напуштања досалањег партикуларизма, који је само изолирао и убијао сваку вишу тежњу, без уједињења у духу и речи, без заједничкога књижевног писма и ортографије, не може се ни замислити трајан књижевни напредак Илира. То су схватили већ давно сви Илири који знаду јасно мислити и који су непристрасни, а бербса се водила само о начину како треба провести ово уједињење — — —“

Такво уједињење није могуће, а да поједине гране с болом не жртвују партикуларне интересе. Али, управо у томе показао је др. Гај дубину погледа и практичан смисао, што је нашао средњи пут, који појединим члановима оставља највише могућности и гаранција да ће они, чим изађу из стања несрећне изолацираности и књижевне летаргије, и прикључе се народном телу. У њему и с њим као целином моћи ће то сигурније даље живети. Ако не, осуђени су, да пре или касније духовно и национално пропадну“.

Бранећи и даље нову ортографију тражи да јој се прокрчи пут у илirsке школе и у пословни језик разне управе. „Тиме би била народној култури уклоњена с пута велика запрека, и каснија ће покољења уживајући плодове без којих су морали бити они који су били изолтени у борбу између различитих назора, са захвалношћу хвалити и славити успомену племенитих пријатеља отаџбине, који су то провели“.

Ефект посланице није изостао. Јавно, ода-то признање женама и изражено поверење диже њихову самосвест и оне одушевљено пристају уз покрет.

Културне и отмене жене отварају широм врата својих домова и окупљају око себе ко-ло младих књижевника. По њиховим огњи-штима распрета се ватра народних идеала. Романтичарка, сама књижевно слабо продук-тивна жена беше душа књиге свога доба.

Па ипак се јављају неке и као списатељи-це. Драгојла Јарневићева, Јагода Брлићева, Ана Видовићева, те кнегиња Љубица Обрено-вићева — све саме Илирке.

Но поред ових велики је број оних, које су директно или индиректно утицале на раз-вој југословенске мисли, а о којима се мало или ништа не зна.

Гајеву мајку зову савременици „мајком свих Илира“ због јаког утицаја што је имала на сина.

А велики југословенски менаџер, владика Шросмајер, говорио је у свима могућим при-ликама, од рођења па до смрти:

„Ако је шта добро у мени, то је од моје мајке“.

Ј. Б.

Нове књиге

Вардар, календар за 1933 годину

Коло српских сестара је дало XXI књигу свога календара **Вардар**, који се састоји из званичног календарског дела и из изванред-но богатог и добро уређеног алманаха. Ал-манах садржи прилоге књижевне, научне и информативне о раду Кола српских сестара са свима пододборима. Поред народне песме — **Љуба малог Радчице**, алманах доноси две патриотске песме Рикарда Каталанића Јере-това, Марије Кметове, Доре Груден, Десанке Максимовић, Данице Марковић, Ристе Ола-вића и **Баба Красу** Јелене Димитријевић. Од научних чланка треба истаћи: **Разоружање** од Јована М. Јовановића, **Слава и хвала Шу-малији** од Станоја Станојевића, **Осман Ђикић** од Владимира Ђоровића, **Освојење Једрена и Скадра 1913** од Милутина Лазаревића, **Шарлота Масарик** — превод чланка Г-ђе Ве-сели, **Сибин Жегљански** од Илије Трифун-овића, **Југословенски идеал и књижевност** од Зарке Каснар-Караџић, **Теофанија пчњиска монахиња** од Јована Хаџи-Васиљевића, **Дар-па** од Томе Смиљанића, **Штедња у народу** од Велимира Бајкића. Од књижевних прилога у

прози не можемо не напоменути: **Утиске с пута по нашој земљи** од Јелене Димитрије-вић и приповетку **Тајна несужење** од Драгине Савић. Поред ових разноврсних књижевних и научних прилога који према духу данаш-њице служе просвећивању најширих маса на-родних, алманах је са истим смером дао низ разних слика и о њима саопштио занимљиве и прецизне податке. Тиме је **Вардар** пронео своју мисију и за ову годину.

БЕЛЕШКЕ

Управни одбор Женског покрета у Загребу. На скупштини Ж. П. у Загребу, одржаној 12 децембра 1932 године изабран је следећи одбор: претседница: др. Мира Водварка-Кочовца; одборнице: Бедековић Даница, Бреберина Соња, Чанић Драгица, Димовић Слава, Драшкић Љубимка, Гавранчић Милка, Хаф-нер Кристина, Ковачевић-Дугачки Драга, др. Мојић-Ивановић Ангелина, Освалд Зденка, Папалипопулос Ани, Пајер Дуна, др. Раствочан Слава, Ренди Едит, Смречки Љубица, Шврљуга-Миљан Анка, Узелац Марта, Вавра Јелисава, Вираг-Драшковић-Свобода Љубица, Водник Фелицита, Мазанац Божена, Поли-цер Ивана. Надзорни одбор: Борковић Олга, Гезл Марија.

Одговор господина Министра просвете. Као што смо у прошлом броју јавили, биле су код господина Министра просвете претставнице Женског покрета у Београду и Удружења универзитетски образованих жена да га замоле да се враћање наставница и на-ставника врши по једном одређеном систему. Господин Министар је дао писмени одговор, у коме каже да ће се обазирати на предлоге ових организација.

Француске феминистичке организације, и то „Ли-га за право жене“ (претседница адвокат Марија Верон) и „Француска унија за женско право гласа“ (претседница С. Брунвик) желе одржати приликом марсејске конференције Интернационалне алијансе два састанка са претседницама националних органи-зација. Први састанак одређен је за 18 март по под-не, а други за 21 март по подне. Сврха састанка је споразум с обзиром на предлоге за ревизију програма Интернационалне алијансе. Састанци су одређени у споразуму са госпођом Корбет-Ашби.

Награду Северине је примила ове године Симо-на Тери за драмско дело »Comme les autres«. Награ-да Северине, основана за успомену за велику фран-цуску социјалну раденицу Северине, подељује се сва-ке године за књижевни рад жени која најбоље про-пагира потребу интернационалног мира.